

Uvod

»Naša železarska povest se prične v času, ko je baron Žiga Zois imel na Javorniku svojo fužino, ki je obstajala iz malega plavža in dveh kladiv. Mehove in obe kladivi je poganjal mimo tekoči gorski potok Javornik. V globokih rudnikih in temnih gozdovih Karavank so pridobivali rudo, les in oglje za svetovno znano jeklo. Sicer majhna fužina je dajala skromen zaslužek 300 domačinom ...«

(A. Rjazancev, Od fužin do železarstva)

In potem še 300 in še 500 in še tisoč in več tisoč življenj se je dan za dnem predajalo težkemu delu in z žilavim naporom služilo kruh za obstanek.

Delo v tovarnah je danes drugačno, življenje nasploh je danes drugačno. Težko fizično delo je prej le izjema, nič več pravilo. Pa vendar je bilo včasih lepše, bi rekla marsikatera babica in navdušeno začela pripovedovati, kako je bilo, ko ...

Kako škoda bi bilo, da bi vse to šlo v pozabo. Na Ljudski univerzi Jesenice smo prepričani, da bo marsikatera zgodba iztrgana iz pozabe prav po zaslugi našega projekta z naslovom »Krepitev sposobnosti članov depriviligiranih ciljnih skupin za uspešno delovanje v družbi«, ki smo ga izvedli v okviru programa Socrates, Grundtvig Action 2.

Pričujoča brošura »Kako so na Jesenicah včasih živeli?« je nastala kot rezultat zavzetega dela naslednjih udeležencev podporne skupine: Bernard Danica, Brce Marica, Černe Božo, Černe Nada, Ferjan Angela, Geršak Stanka, Jakelj Anica, Jakelj Cveto, Jerala Franc, Kalan Alojz, Kokošinek Ludvik, Malenšek Majda, Osredkar Olga, Reichmann Rudi, Smrekar Marija, Tušar Stane, Vindišar Jože.

Na srečanjih so si pripovedovali življenjske zgodbe, obujali spomine na skupne vesele in žalostne dogodke v takratnem bivalnem okolju, na stare prijatelje, na delo in prosti čas, običaje, vragolije, ...

Gre za zgodbe navadnih ljudi, ljudi z ogromno izkušnjami in modrostmi, ki so si z udeležbo v podporni skupini zagotovili prijetne urice medsebojnega druženja, intelektualno spodbudo in osebno obogatitev.

Prepričana sem, da boste vsi starejši, ki ste tudi sami doživeli utrip Jesenic nekoč, ob branju teh zgodb ponovno začutili čar preteklosti.

Poznavanje življenja na Jesenicah nekoč pa predstavlja določen občutek pripadnosti tudi pri mladih, ki boste s pomočjo zgodb v tej brošuri, kljub globalizaciji znali

razlikovati različne kulturne skupnosti in to razliko spoštovati.

Za pomoč pri izpeljavi projekta se zahvaljujemo Gornjesavskemu muzeju Jesenice in Občinski knjižnici Jesenice, še posebej pa mentoricama - etnologinjama Zdenki Torkar Tahir in Nataši Kokošinek za njuno predanost.

Vsem, ki vam je ta brošura prišla v roke, želim obilo užitkov v branju.

*Polona Knific
Ljudska univerza Jesenice*

Domoznanstvo je preučevanje določenega geografskega območja in zanimanje za vse v zvezi z njim in z ljudmi, ki na tem območju živijo in delajo. Z domoznanstvom se na tak ali drugačen način ves čas srečujem na svoji poklicni poti. Ko sem se v lanskem letu zaposlila v Občinski knjižnici Jesenice, sem se z veseljem lotila dela na tem področju. V veliko pomoč mi je znanje, ki sem ga pridobila v letih službovanja v jeseniškem muzeju. Domoznanstvo je v vse bolj globaliziranem svetu vedno bolj pomembno. V knjižnicah vsako leto v septembru z različnimi prireditvami obeležimo to temo. V lanskem letu je Sekcija za splošne knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije tudi za praznovanje dneva slovenskih splošnih knjižnic 20. novembra določila temo Zgodbe mojega kraja. Tema je namenjena domoznanski dejavnosti in promociji domoznanskega gradiva, predvsem pa kulturni in naravni dediščini, povezovanju z drugimi kulturnimi inštitucijami v lokalnem okolju in vlogi knjižnice v našem okolju. Poudarek je na ljudeh in njihovih zgodbah. Prav v času, ko smo pričeli pripravljati razstavo, je prišlo povabilo za sodelovanje v projektu Ljudske univerze Jesenice, ki se je vsebinsko odlično ujel z našo temo. Z veseljem sva se s kolegico Zdenko lotili strokovnega dela s skupino radoživih Jeseničanov, ki so samoiniciativno nanizali celo paleto spominov na nekdanje življenje na Jesenicah. Njihova pričevanja so nam pred oči pričarala prizore, ki si jih je danes komaj še mogoče zamisliti. V času, ko se Jesenice intenzivno spreminjajo in Stara Sava postaja vse bolj nova, se zdi pravi trenutek, da se zapišejo spomini na pretekli način življenja, ki nepreklicno izginja. Zavedamo se, da se časa ne da ustaviti. A s pomočjo takšnih projektov se vendarle da ujeti trenutek in ga shraniti za kasnejše rodove. Prav v tovrstnem zbiranju, urejanju in hranjenju domoznanskega gradiva vidimo naše poslanstvo. Vedno večje povpraševanje po tem gradivu nam potrjuje, da smo na pravi poti, in nas utrjuje v prepričanju, da vztrajamo.

*Nataša Kokošinek
Občinska knjižnica Jesenice*

Ob koncu leta 2006 sem z veseljem sprejela nalogo koordinatorke skupine upokojenk in upokojenec pri projektu Raziskovanje kulturne dediščine v lokalni skupnosti. Vabilo k sodelovanju je bilo poslano okoli petdesetim Jeseničanom, odzvalo se jih je okoli petnajst, od teh jih je nato redno hodilo na srečanja več kot deset. Polovica od njih je bila že osemdesetletnikov. Zato je kar sama od sebe dozorela odločitev, da bi zapisovali svoje spomine. Odziv je bil presenetljivo uspešen. Udeleženci projekta so se dela lotili resno in zavzeto. V naslednjih šestih srečanjih so vsakič prinesli nove zapise življenjskih zgodb in spominov na preteklost Jesenic. Posamezni prispevki so bili v skupini preverjeni in dopolnjeni in so dodatno vzpodbujali udeležence k pisanju. Druženja, v katerih je vsak aktivno sodeloval, so bila prijetna, delo, ki so ga udeleženci opravili od enega do drugega srečanja pa nadvse plodno. Tako so nastali dragoceni zapisi, ki neposredno in neobremenjeno odkrivajo osebna doživetja in družinske usode, poglede na pretekle življenjske razmere ter na posamezne dele mesta pa tudi na družbena dogajanja, v katera so bili zapisovalci kot posamezniki vpeti. Skozi odstiranje takih pričevanj lahko dojamemo zgodovino našega kraja bolj živo in barvito, predvsem pa bolj zanimivo in razumljivo. Z večjim številom spominskih pričevanj, ki bi jih zapisali posamezniki iz različnih socialnih slojev in neposredni udeleženci pomembnih pa tudi prelomnih dogajanj, pa bi predstavitev naše preteklosti postala tudi bolj objektivna. Vsekakor tovrstni zapisi ostajajo dragocen zgodovinski vir za bolj celovito in nadaljnjo strokovno obravnavo. Že desetletja namreč v tujini in pri nas narašča med znanstveniki zgodovinskih strok zanimanje in potreba po zapisovanju posameznih življenjskih zgodb. V slovenskem muzejskem delovanju smo to opredelili kot zbiranje nematerialne kulturne dediščine. Zavedamo se, da so ravno tako kot muzejski predmeti tudi zbrani spomini dediščina, ki nam odkriva preteklost in nekdanji način življenja in je zato vrednota, ki jo je potrebno ohraniti kot del naše identitete. Zato vabim predvsem starejše bralce, da se nam pridružijo in zapišejo še svoje spomine. V Gornjesavskem muzeju Jesenice bi s podobnimi srečanji želeli nadaljevati tudi zato, ker se naše mesto spreminja vse hitreje, starih Jeseničanov in Jeseničank kot pričevalcev in informatorjev je vse manj, tistih, ki premalo vedo o zgodovini Jesenic in o življenju svojih prednikov, pa vse več.

Zdenka Torkar Tahir
Gornjesavski muzej Jesenice